

ievērojamākās sievietes Ķīnā II

Autore: Katrīna Barisa
LU MSP Orientālistika 2. kurss

Saturs

1. Politikes

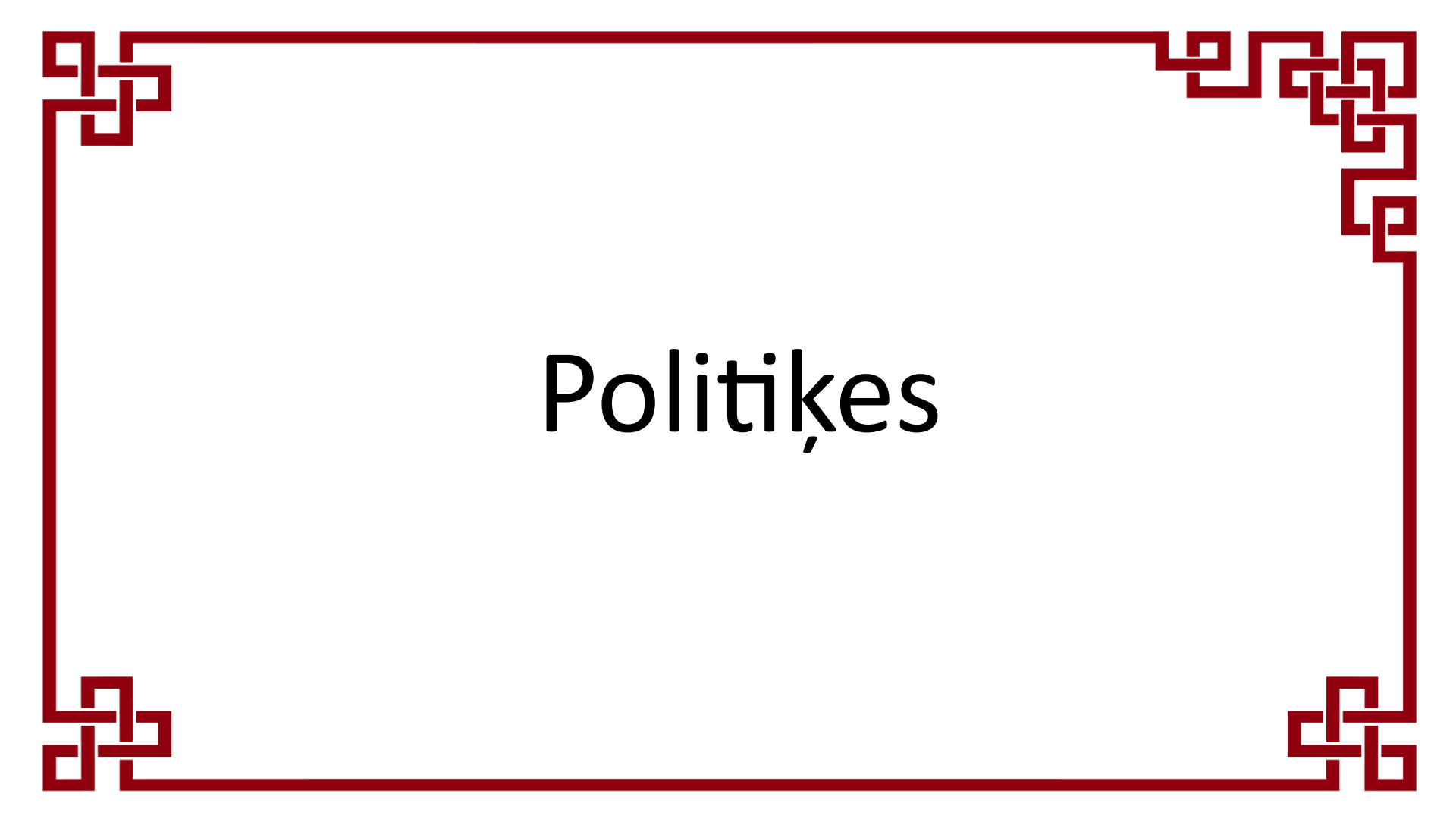
- Imperatore Lu
- Vu Dzetiaņ
- Imperatore atraitne Cisji

2. Dzejnieces

- Sjue Tao
- Li Cjindžao
- Gu Taicjin

3. Akadēmiķes

- Baņ Džao
- Tu JouJou
- Vu Dzjaņsjun

Politikēs

Imperatore Ǯu 吕后

- Dz. 241. g.p.m.ē. - 180. g.p.m.ē.
- Dzimusi Ǯu Dži 吕雉, bet pazīstama arī kā Ǯu Ersju 吕娥姁, Imperatora atraitne Ǯu 吕太后 un Gaohou 高后
- Bijusi Liu Ban 刘邦 jeb Haņ din. (v. 206.p.m.ē.-220.m.ē.) aizsācēja imperatora Gaodzu 高祖 pirmā sieva
- 15 gadus (195.-180.g.p.m.ē.) faktiski atradusies pie varas valdot kā reģente sava dēla imperatora Huidi 惠帝 (v. 195.-188.g.p.m.ē.), un mazdēlu - imperatora Šaodi Gun 少帝恭 (v. 188.-184.g.p.m.ē.) un imperatora Šaodi Hun 少帝弘 (v. 184.-180.g.p.m.ē.) vietā
- Vēlīnās Haņ din. 后汉 (25.-220. m.ē.) laikā, Imperatore Ǯu tika izslēta no Haņ. din. senču altāra.

Imperatores Լu senči nāca no Daņfu 单父 (mūsdienu Daņsjaņ 单县, Šandun province), bet viņas tēvs, kuru dēvē par Լu Gun 呂公, bēgot no ienaidniekiem, pārcēlās uz Pei 沛 (mūsdienu Peisjaņ 沛县, Dzijansu province), kas ir Liu Ban dzimtā pilsēta.

Լu Gun labi prata zīlēšanu pēc kāda sejas, un prognozēja, ka Liu Ban, kas tai laikā vēl strādāja par zemu valdības ierēdni, būs spoža nākotne. Tāpēc Լu Gun saderināja viņu ar savu meitu. Viņiem kopīgi bija meita un dēls, kurš vēlāk manto troni un kļūst par imperatoru Huidi.

Pēc kāzām Լu Dži bija tikumīga sieva, kas rūpējās par vecākiem un bērniem, kamēr Liu Ban bija aizņemts ar saviem draugiem. Pat pēc tam, kad Liu Ban aizbēga, lai izvairītos no soda par kļūdām veicot amata pienākumus, Լu Dži turpināja viena atbalstīt ģimeni un sūtīja pārtiku un drēbes vīram.

Liu Ban vadīja sacelšanos pret Cjiņ din. (221.-207. g.p.m.ē.). Šajā laikā Rietumu Ču valsts 西楚国 valdnieks Sjan Ju 项羽 (232.-202. g.p.m.ē.) sagūstīja viņa sievu Լu Dži un ģimeni.

Kad 202. g.p.m.ē. Liu Ban bija kļuvis par imperatoru Gaodzu, pēc vairāku gadu prombūtnes Լu Dži beidzot atgriezās pie Liu Ban sāniem kā imperatore Լu.

Atšķirtības laikā imperators ir apņēmis jaunu sievu jeb konkubīni - skaisto lēdiju Cji 戚姬, kuru loloja vairāk par Ļu. Otrajā gadā pēc tam, kad Liu Ban nodibināja Han din., viņš plānoja atņemt imperatores Ļu dēlam kronprinča titulu un pasludināt lēdijas Cji dēlu par savu mantinieku. Imperatore Ļu sadarbojās ar ministriem un citiem augstmaņiem, lai to nepieļautu

Ļu bija ļoti gudra un ne mazāk apsviedīga kā viņas vīrs. Tam bija liela nozīme pēc tam, kad Liu Ban bija kļuvis par imperatoru, un viņam nācās cīnīties pret dažiem saviem bijušajiem sabiedrotajiem, kurus viņš bija iecēlis par augstmaņiem. Kamēr Liu Ban nelabprāt sodīja nodevējus, imperatore Ļu bija pietiekami piesardzīga, lai viņus apcietinātu un sodītu par sacelšanos ar nāvi.

Pēc imperatora nāves 195. g.p.m.ē., kad tika kronēts Ļu dēls imperators Huidi, imperatora atraitne Ļu ieguva varu un valdīja kā reģente.

Lu sodīja sava nelaiķa vīra mīļākās konkubīnes. It īpaši nežēlīgi viņa sodīja lēdiju Cji, kura mēģināja nozagt viņas dēla troni. Pēc Cji dēla nogalināšanas, imperatora atraitne Lu pavēlēja nogriezt visas lēdijas Cji ekstremitātes, izdūra viņai acis, nogrieza ausis un mēli, izrādīja viņu kā “cilvēku cūku” 人彘. Jaunais imperators bija satriekts par mātes nežēlību un atteicās piedalīties viņas vadītajā politikā. Viņš nomira septiņus gadus vēlāk.

Pēc dēla nāves, 188. g.p.m.ē. tika kronēts Lu mazdēls, kurš vēl bija zīdains - imperators Šaodi Gun. Imperatore Lu kļuva par reālo varas izpildītāja aiz jaunā imperatora. Lu tiek apsūdzēta arī imperatora Šaodi Gun mātes, Huidi imperatora konkubīnes, nāvē. Kolīdz jaunais imperators uzzināja par šo sazvērestību, 184. g.p.m.ē. viņš tika nogalināts un aizstāts ar citu zīdains - imperatoru Šaodi Hun. Par cik viņas dēlam nebija citu dēla, viņa iekārtoja savus vīrieškārtas radniekus augstos amatos.

Imperatore Ļu bija ļoti kompetenta reģente. Viņa saglabāja vairākas sava netaisnā vīra imperatora Gaodzu politikas, kas lika pamatu Haņ din. labklājībai.

Viņa saglabāja zemu nodokļu, lai palīdzētu iedzīvotājiem atgūties no kariem, centralizēja tiesas un atcēla pašus cietsirdīgākos Cjiņ din. likumus, augtmaņiem un karaliskajai ģimenei vajadzēja dzīvot taupīgi un smagi strādāt jaunās valsts labā, un, izmantojot augstmaņu un karaliskās ģimenes laulības, stiprināja mieru ar mazākumtautībām valsts pierobežā. Viņa atjaunoja arī vairākas Lielā Ķīnas mūra daļas. Viņas valdīšanas laikā impērijā valdīja miera periods un valsts atguvās no daudziem gadu desmitiem ilga kara un ekspluatācijas grūtībām.

Imperatore Ļu mira 180. g.p.m.ē., un Liu Ban ģimene atguva varu. Viņi atņēma Ļu dzimtai titulus un nogalināja svarīgākās personas. Visbeidzot, Liu Hen 刘恒, citas Liu Ban konkubīnes dēls, kļuva par imperatoru Veņ 文 (180.–157. g.p.m.ē.).

Imperatore Ļu ir minēta “Haņ din. Vēsture dokumentos” 汉书 un Sima Cjaņ 司马迁 “Vēstures pierakstos” 史记.

Literatūras avoti

- Chinese Emperors and Empresses: Lü Zhi of Han, China's First Empress. The Chairman's Bao blog. Publicēts: 2018/03/23.
<https://www.thechairmansbao.com/chinese-emperors-empresses-lu-zhi-han-chinas-first-empress/#> [Skatīts:2020.06.07.]
- Empress Lu. Mičiganas štata universitāte "Traditional east asia" mājas lapa.
<http://projects.leadr.msu.edu/traditionaleastasia/exhibits> [Skatīts:2020.06.07.]
- **Lauralee.** Empress Lu Zhi of Han – China's first reigning Empress. History of Royal Women blog. Publicēts: 2017/09/30. <https://www.historyofroyalwomen.com/the-royal-women/empress-lu-zhi-han-chinas-first-reigning-empress/> [Skatīts:2020.06.07.]
- **Theobald, Ulrich.** Empress Lü 呂后 or Empress Dowager Lü 呂太后.
Publicēts:2011/03/08. <http://www.chinaknowledge.de/History/Han/personslvhou.html>
[Skatīts:2020.06.07.]

- **Wee Kek Koon.** *Why one of China's first empresses was an able ruler, despite psychopathic tendencies.* South China Morning Post. Published: 2018/03/31. <https://www.scmp.com/magazines/post-magazine/short-reads/article/2148446/why-one-chinas-first-empresses-was-able-ruler> [Skatits:2020.06.07.]
- **Zhang Qian.** Queen Lu was ruthless and cruel. Shanghai Daily. Published:2017/09/12. <https://www.shine.cn/feature/art-culture/1709113495/> [Skatits:2020.06.07.]

Vu Dzetiaņ 武则天

- Dzīvoja no 624. – 705. g., Tan 唐 dinastijas laikā
- Dzimusi Lidžou 利州 rajonā - mūsdienu Guanjuan 广元 pilsēta, Sičuāņas 四川 provincē
- Bija vienīgā imperatore sievietē Ķīnā
- Pazīstama arī kā imperatore atraikne Vu 武后
- Tan 唐 dinastijas imperatore, viena no pretrunīgākajām personībām Ķīnas vēsturē.
- Imperatora Taizun 太宗 konkubīne, un vēlāk aprecēja viņa dēlu un kļuva par Imperatora Gaodzun 高宗 konkubīni

Vu Dzetiaņ ir dzimusi 624. g. augstmaņu ģimenē un iegūst tam laikam labu izglītību – viņa prot lasīt un rakstīt.

14 gadu vecumā Vu Dzetiaņ kļūst par imperatora Taizun 太宗 zema ranga konkubīni. Pilī strādāja par veļas mazgātāju līdz viņu ieraudzīja imperātors. Par cik Vu Dzetiaņ bija ļoti intelegenta, viņa apbūra imperatoru un viņš viņai uzticēja strādāt ar pils dokumentiem un piedalīties dažādu rituālu veikšanā. Šajā laikā viņā ieskatījās arī imperatora dēls Gaodzun 高宗.

Pēc imperatora Taizun nāves 649. g. Vu Dzetiaņ kopā ar citām imperatora konkubīnēm kļūst par budistu mūķenēm.

Kad 651. g. Gaodzun kļūst par jauno Tan dinastijas imperatoru, viņš atsauc Vu Dzetiaņ atpakaļ no klostera un viņa kļūst par viņa konkubīni.

Pirms laulībām at Vu Dzetiaņ imperatoram Gaodzun jau bija sieva Van Jujaņ 王玉燕, tāpēc Vu Dzetiaņ kļuva par viņa konkubīni. Visu savu uzmanību imperators veltīja Vu Dzetiaņ.

654. g. Vu Dzetiaņ piedzimst meita, kuru pati viņa nosmacē, un meitas nāvē apsūdz imperatora Gaodzun sievu Van Jujaņ 王 玉 燕. Tā viņa atbrīvojas no sākšes, Van Jujaņ tika amputētas ekstrimitātes un viņas ķermenis tika iemests vīna traukā, lai noslīgtu. Gadu vēlāk Vu Dzetiaņ kļūst par imperatora Gaodzun pirmo sievu un Van Jujaņ dēlam tika atņemts kronprinča tituls, un to piešķīra Vu Dzetiaņ dēlam Li Hun.

Neilgi pēc tam imperators noslēpumaini saslima - daži teica, ka Vu Dzetiaņ tur pielika savu roka. Pasliktinoties imperatora veselībai, Vu Dzetiaņ ieguva lielu politisko varu un nodarbojās ar daudziem valstij svarīgiem jautājumiem. Līdz 666. g. viņa darbojās kā līdztiesīga imperatoram Gaozun. Viņa pat piedalījās valdības darbā sēžot aizskariem.

Lai apstrīdētu konfūcisma uzskatus, ka sievietes valdīšana ir nedabiska, Vu Dzetiaņ uzsāka sieviešu statusa paaugstināšanas kampaņu, aicinot darbā zinātniekus, lai rakstītu slaveni sieviešu biogrāfijas, un piešķirot viņas mātes klana ģimenes locekļiem augstus politiskos amatus.

Lai apstrīdētu konfūcisma uzskatus, ka sievietes valdīšana ir nedabiska, Vu Dzetiaņ uzsāka sieviešu statusa paaugstināšanas kampaņu, aicinot darbā zinātniekus, lai rakstītu slavenu sieviešu biogrāfijas, un piešķirot viņas mātes klana ģimenes locekļiem augstus politiskos amatus.

Gadiem ejot, Vu Dzetiaņ iznīcināja savus pretiniekus, labākajā gadījumā izsūtot viņus trimdā un sliktākajā – sodot ar mokošu nāvi. Neviens nebija drošībā. Pat kroņprincis, apstrīdot mātes ietekmi, pēkšņi nomira. Viņa brālis Li Sjan ieņēma viņa vietu, bet drīz tika izsūtīts un galu galā bija spiests izdarīt pašnāvību.

Vu Dzetiaņ trešais dēls Li Dže pēc tam kļuva par kroņprinci, bet, pēc imperatora Gaozun nāves 683. gadā un troņa iegūšanas, viņa māte sešu nedēļu laikā atņēma viņam varu. Vu Dzetiaņ ceturtais un jaunākais dēls aizstāja viņu, un Dzetiaņ atklāti rīkojās viņa vārdā un valdīja.

690. gadā viņa piespieda viņu atkāpties, pasludinot sevi par imperatori, jaunās Džou 周 dinastijas dibinātāju un pieņemot vārdu Vu Dzetiaņ.

Savas valdīšanas laikā Vu Dzetiaņ ievērojami paplašināja imperiālo eksaminācijas sistēmu, rīkoja ekāmenus biežāk, izveidoja vietējās skolas, lai apmācītu potenciālos akadēmiķus. Viņa imperatora galmā izveidoja galīgās intervijas sistēmu, lai labākos kandidātus varētu izvēlēties svarīgiem oficiāliem amatiem.

Viņa zināja, ka impērijas labklājība galvenokārt ir atkarīga no ieņēmumiem no lauksaimniecības zemes. Viņa uzturēja zemu saimniecības nodokļus. Viņa cieši pārraudzīja vietējo māsaimniecību un zemes pārvaldīšanas statistiku, lai nodrošinātu, ka zeme tiek regulāri pārdalīta, lai aizsargātu brīvu un patstāvīgu zemnieku statusu.

Viņa arī mudināja aktīvi paplašināt kultivētās zemes daudzumu. Pusgadsimta laikā, kad viņa faktiski bija pie varas, lauksaimniecības mājsaimniecību skaits palielinājās no 3,8 miljoniem līdz 6,2 miljoniem. Tas bija labs pierādījums tam, ka viņas lauksaimniecības politika bija ļoti efektīva.

Viņa stiprināja aizsardzību un ārējās attiecības, tāpēc līdz 697. g. militārie draudi tālajos ziemeļrietumos tika pārvarēti un teritoriālās robežas dziļi iestiepās Vidusāzijā; pabeidz Korejas pussalas augšējās daļas iekarošanu.

Tan 唐 dinastijas teritorija Imperatores Vu Dzetiaņ laikā (ap 7. gs.)

Vu Dzetiaņ padarīja budismu par galveno valsts reliģiju atstājot daoismu otrā plānā. Slaveno Lunmeņšiku 龍門石窟 alu lielā Buda esot veidota pēc Imperatores Vu Dzetiaņ līdzības.

Pēc nāves 705. gadā Imperatore Vu tika apglabāta kapenēs Šaņsji provincē, blakus savam vīram Gaodzun. Ārpus kapa, kā tas bija ierasts, tika uzstādīta milzīga akmens stēle, lai uzskaitītu imperatores lielākos panākumus, bet tā vietā tā tika atstāta tukša - vienīgais šāds piemērs vairāk nekā 2000 gadu ilgajā Ķīnas vēsturē.

Neskatoties uz visām viņas reformām un labklājību, ko viņa atnesa vastij, imperatori Vu atcerējās galvenokārt par viņas noziegumiem pret draugiem un ģimenes locekļiem - it īpaši par meitas slepkavību -, un cilvēki nedomāja, ka viņa ir uzraksta vērtā.

Otra iespēja, kāpēc Imperatores Vu akmens stēle tika atstāta tukša, ir, jo, līdzīgi kā Senajā Ēģiptē karaliene Hatšepsuta, neviens pie varas esošais nevēlējās ierakstīt vēsturē sievietes valdīšanu un vēlējās, lai imperatore Vu Dzetiņ tiktu aizmirsta.

Literatūras avoti

- **Brennan, Sarah.** Wu Zetian: China's fierce and fearless Empress, and feminist. South China Morning Post. Publicēts: 2014/10/14.
<https://www.scmp.com/yp/learn/learning-resources/article/3058485/wu-zetian-chinas-fierce-and-fearless-empress-and> [Skatīts: 2020.06.23]
- **Dash, Mike.** The Demonization of Empress Wu. Smithsonian Magazine. Publicēts: 2012/08/10. <https://www.smithsonianmag.com/history/the-demonization-of-empress-wu-20743091/> [Skatīts: 2020.06.23]
- **Woon-Kwong, Lam.** Empress Wu Zetian: An example of female power which remains relevant today. South China Morning Post. Publicēts: 2016/12/15.
<https://www.scmp.com/news/hong-kong/article/2054886/empress-wu-zetian-example-female-power-which-remains-relevant-today> [Skatīts: 2020.06.23]

Imperatore atraitne

Cisji 慈禧太后

- Ci 慈 - labestība, Sji 禧 - laime
- Dzimusi: Jehenala Sjindžen 葉赫那拉 杏貞
- dz. 1835. gada 29. novembrī Anhui provincē
- m. 1908. gada 15. novembrī Pekinā
- Cjin dinastijas reģente un imperatore atraitne
- Valdīja 47 gadus: 1861. gada 22. augusts - 1908. gada 15. Novembris
- Saukta arī par budu [cieņas uzruna pret imperatora tēvu vai māti Cjin dinastijā] 老佛爺 u.c.
- Mandžūru tautības
- Daudzi vēsturnieki tic, ka pateicoties tieši Cisji un viņas anahroniskai un konservatīvajai politikai sabruka Cjin impērija.

1852. gadā Cisji kļūst par imperatora Sjaņfen (咸丰帝) konkubīni.

1856. gadā viņa dzemdē imperatora mantinieku Tundži (同治帝).

1861. gadā imperatora atraitnes Cisji un Ciaņ (孝贞显皇后) sagrāba varu apvērsumā pēc imperatora Sjaņfen nāves. Troni manto Tunži.

1875. gadā pēc Tundži nāves, Cisji ieceļ savu adoptēto trīs gadīgo dēlu Guansjui (光绪帝) par imperatoru un kalpo par reģentu.

1898. gadā Cisji atkāja atentāta mēģinājumu pret viņu, ko organizēja imperators Guansjui, un iesloga viņu mājas arestā.

1908. gadā Cisji noindē imperatoru Guansjui baidoties, ka viņš ir pārāk vājš, lai valdītu. Dienu vēlāk Cisji nosauc jaunu mantinieku un mirst.

Imperatora atraitnei Cisji izdevās uzspiest savu autoritāti un iegūt varu par spīti zemākai pozīcijai, ko sievietēm piešķīra stingrais tiesas protokols. Viņa vadīja sanāksmes un deva rīkojumus aiz aizskariem, jo ministriem nevajadzēja viņu redzēt.

1888. gadā Cisji novirzīja 30 miljonus sudraba *lian* 兩 (Cjin din. naudas vienība), kas sākotnēji bija paredzēti Ķīnas jūras spēkiem, Vasaras pils rekonstrukcijai un paplašināšanai. Viņa parkam deva tā pašreizējo nosaukumu: *Jihejuaņ* 颐和园 (Labas veselības un harmonijas dārzs), ko angļiski parasti dēvē par Vasaras pili.

Imperatora atraitne Cisji kopā ar citām konkubīnēm un einuhiem Vasaras pilī.

Papildus pils “Imperiālajai virtuvei”, kas apgādāja daudzās imperatora kalpojošās konkubīnes, Cisji Aizliegtajā pilsētā bija sava ekskluzīvā virtuve, kas pazīstama kā “Rietumu virtuve”. Tā tika iedalīta piecās zonās - gaļas, veģetāriešu, rīsu, baodzi un nūdeļu, uz kodu un konditorejas.

Rietumu virtuves darbinieki varēja pagatavot vairāk nekā 400 dažādu konditorejas izstrādājumu, 4000 ēdienu un arī retas delikateses, piemēram, putna ligzdu, haizivs spuru un lāča ķepu.

Imperatore atraitnei Cisji katrā ēdienreizē tika pasniegti 120 dažādi ēdieni. Tomēr vienas maltītes laikā viņa atļāvās ēst tikai divus vai trīs dažu ēdienu kumosus, jo baidījās no indēšanas. Cisji parasti atļāva citiem - konkubīniem, ierēdņiem un einuhiem, ēst nepabeigtos ēdienus, kas tika uzskatīts par milzīgu godu.

Imperatora atraitnes Cisji ikdienas galda klājuma un ēdiena kopija, kas ir izstādīta Pils muzejā.

Imperatora atraitne Cisji mira 1908. gada 15. novembrī Svinīgajā Fēniksa zālē, Pekinā, tikai vienu dienu pēc imperatora Guansjui nāves. Par godu Cisji tikai rīkota grezna bēru cermonija, kas norisinājās gandrīz 12 mēnešus. Viņa tika apglabāta ar rotaslietām un citiem greznumlietām, kuru vērtība bija aptuveni 1,2 miljoni sudraba *lian*.

Dažādās aktivitātes, ko veica par godu viņas nāvei, ietvēra milzu bēru laivas sadedzināšanu 1909. gada 30. augustā. Laiva, kas bija 72 metrus gara un septiņus metrus plata, bija izgatavota no augstas kvalitātes koka un pārklāta ar dārgu zīda audumu. Laiva tika arī piepildīta ar neskaitāmiem torņu, istabu, paviljonu un desmitiem dabiska izmēra drēbēs tērptu kalpu papīra attēliem.

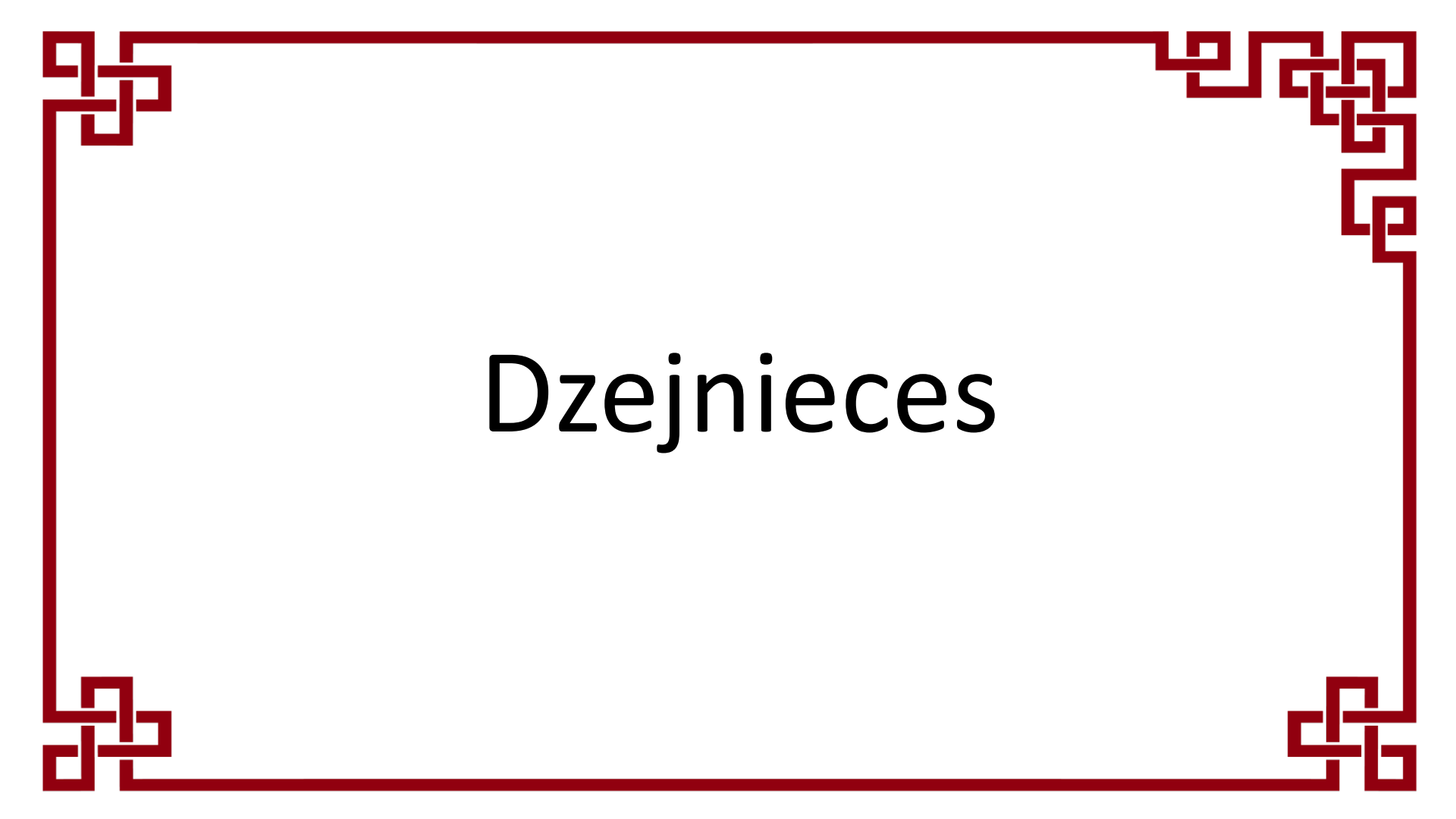
Tā tika aizdedzināta netālu no Aizliegtās pilsētas 故宫 austrumu vārtiem ceremonijā, kam vajadzēja dāvēt Cisji labu pēcnāves dzīvi.

Imperatora atraitne Cisji tika apbedīta Cjin dinastijas austrumu kapenēs. Viņas kapa vietu 1928. gadā izlaupīja karavadonis Suņ Dianjin (孙殿英) un viņa armija.

Literatūras avoti

- **Casals, Josep M.** Cixi, the controversial concubine who became queen, led China into the modern age. National Geographic, History Magazine. Publicēts: 2016.
<https://www.nationalgeographic.com/history/magazine/2016/11-12/profiles-china-empress-dowager-cixi-emperor-guangxu/> [Skatīts: 2020.03.25.]
- **Dillon, Michael.** Encyclopedia of Chinese history. Ņujorka: Routledge, 2016. 123. - 124. lpp.
- **Mok, Laramie.** The woman who 'ruled' China: what you didn't know about Empress Dowager Cixi. South China Morning Post. Publicēts: 2017/11/15.
<https://www.scmp.com/magazines/style/people-events/article/2119973/woman-who-ruled-china-what-you-didnt-know-about> [Skatīts: 2020.03.25.]
- **Smith, Bonnie G.** The Oxford encyclopedia of women in world history. Oksforda: Oxford University Press, 2008. 408.-409. lpp.
- Summer Palace (Yiheyuan). <http://www.china.org.cn/english/MATERIAL/30960.htm>
[Skatīts: 2020.03.25.]
- **West, Barbara A.** Encyclopedia of the peoples of Asia and Oceania. Ņujorka: Facts On File, 2009. 498. lpp.

Dzejnieces

Sjue Tao 薛涛

- Dz. 770.- 832. g., Tan 唐 dinastijā
- Pazīstama arī kā Hundu 洪度
- Viena no vispazīstamākajām Tan dinastijas dzejniecēm
- Kurtizāne un izklaidētāja
- Sarakstīja *Dzjīndzjandzji* 锦江集 jeb “Brokāta upes dzejas krājumu”
- Līdz mūsdienām saglabājušies ap 90 dzejoļu
- Sjue Tao tiek arī uzskatīta par krāsu izgatavošanas no ziediem aizsācēju.

Sju Tao tēvs Sjue Juņ 薛郾 bija zema ranga valsts ierēdnis. Pirms viņas dzimšanas vai arī Sjue Tao mazai esot, viņas tēvs tika norīkots darbā Čendu pilsētā un visa ģimene pārcēlās uz šo pilsētu.

Sjue Juņ tēvs rūpējās par meitas literāro izglītību, un viņa apguva rakstīt un lasīt prasmi.

Pēc tēva nāves, Sjue Tao un viņas māte kļuva ļoti nabadzīgas, un Sjue Tao kļuva par kurtizāni. Par spīti tam, viņai bija iespēja apgūt dzejas rakstīšanu un viņa kļuva slavena ar savu dzejas rakstīšanas talantu.

Vēlāk Sjičuanas apriņķa militārais gubernators Vei Gao 韋皋 (745.- 805.g.) noalgoja Sju Tao par savu oficālo kurtizāni. Kopš tā brīža viņai bija iespēja satīties un apmainīties ar korespondenci ar daudziem tā laika slaveniem rakstniekiem un dzejniekiem, piemēram, Juan Džeņ 元稹 (779.- 831. g.).

Mūža nogalē, Sjue Tao dzīvoja viena, mājā ārpus pilsētas.

Sjue Tao dzejas krājumā *Dzjiņdzjandzji* 锦江集 jeb “Brokāta upes dzejas krājums” ir apkopoti varāk nekā 450 viņas sarakstītu dzejoļu. Līdz mūsdienām ir saglabājušies aptuveni 90 viņas dzejoļu.

Viņa rakstīja dzeju par priekšmetiem jeb *junvu* 咏物 dzeju. Viņas zemā statusa dēļ lielākajā daļā viņas dzejoļu atbalsojas citi cilvēki vai dzeja tiek rakstīta noteiktam praktiskam mērķim. Pārsvarā viņa raksta mīlas dzejoļus, kurus velta saviem patroniem. Tos raksturo jutekliskas ainas un skumjš zemteksts. Sjue Tao rakstīja arī par draudzību, mīlas mokām, laika ritējumu un vēstures neskaidrībām. Viņas dzejas toni raksturo atturība un samierināšanās.

風

獵蕙微風遠，

飄弦唳一聲。

林梢明淅瀝，

松徑夜淒清。

Vējš

Ejot cauri smaržojošam orhideju
laukam, maiga vēja vēsma aizplūst
tālumā.

Vējam aizskarot stīgas, tā vēlreiz raud.

Mēness gaismā meža galotnes šalc,

Taka starp priedēm nakīs ir pamests un
drūms.

Dzejolis “Vējš”

Sjao Tao dzejolis “Vējš” ir *junvu* tipa dzejolis. Tas ir rakstīts Tan dinastijas *shi* 诗 dzejas īsajā formā. Dzejolis sastāv no četrām rindiņām, katrā rindiņā ir piecas ķīnziemes. Autore dzejolī rada noslēgtības sajūtu. Šis dzejolis apraksta ne tikai vēju, bet arī vietu, kur viņa redz un jūt vēju.

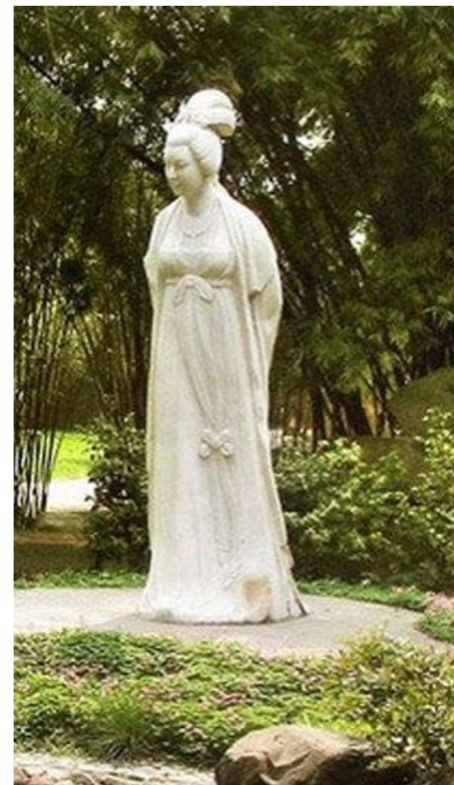
“Vējš” varētu būt piemērs dzejolim, kas tapis Sjao Tao kā kurtizānei izklaidējot viesus. Dzejnieki reti raksta dzejoļus, kuru nosaukumu veido viena ķīnzieme. Bet kurtizāne, kas izklaidē viesus varētu sacīt: “Nākamais mūsu dzejolis būs Vējš”, un visi viesi sacerētu dzejoli par šo tēmu.

1984. gadā par godu Sjue Tao, vienai no slavenākajām Tan dinastijas dzejniecēm, Vandzjanlou parkā 望江楼, Čendu pilsētā, tika uzstādīta balta marmora skulptūra.

Sjue Tao tiek arī uzskatīta par pionieri krāsu izgatavošanā no ziediem.

Šajā parkā arī atrodas Sjue Tao aka 薛涛井, kur viņa it kā esot gatavojusi krāsas no ūdens rožu un gaiļa sekstes ziedlapiņām. Ar iegūto tumši sarkano krāsu viņa esot pierakstījusi savus dzejoļus uz bambusa pergamenta.

Literatūras avoti

- **Ditmore, Melissa H.** *Encyclopedia of prostitution and sex work*. Westport, Conn: Greenwood Press, 2006. 106. lpp.
- **Tierney, Helen.** *Women's studies encyclopedia*. Westport, Conn: Greenwood Press, 1999. 249.- 250. lpp.
- Visit our China. Wangjianglou Park. Tūrisma mājaslapa.
<https://m.visitourchina.com/chengdu/attraction/wangjianglou-park.html>
[skatīts:2020.06.07]
- **Yu, Lu.** *Readings Of Chinese Poet Xue Tao*. Masters Theses 1911 - February 2014. 480. University of Massachusetts Amherst.

Li Cjindžao 李清照

- Dz. 1084. - 1155. g., Sun 宋
dinastijas laikā
- Visslavenākā sieviete dzejniece
Kīnas vēsturē
- Pseidonīms Jiaņdzjuši 易安居士
- Rakstīja dzeju un prozu, zīmēja
kaligrāfiju un tušas gleznas

Li Cjindžao dzimusi 1084. gadā mūsdienu Šandun provincē, literātu un ierēdņu ģimenē.

Viņas tēvs Li Gefei 李格非 bija slavenā ķīniešu dzejnieka Su Ši 苏轼 (1037.– 1101. g.) skolnieks, un viņš pazina vairākus ievērojamus sava skolotāja draugus. Viens no šiem rakstniekiem Džao Budži 趙補之 (1053.– 1110. g.) jau agri pamanīja meitenes talantu, un daudzkārt daudzināja viņu arī citiem rakstniekiem.

Li ģimenei bija liela grāmatu kolekcija, un Li Cjindžao bija ieguvusi labu izglītību, un no mazotnes viņa bija neparasti talantīga.

Septiņpadsmit gadu vecumā, viņa sarakstīja divus garus dzejoļus par 7. gs. vēsturiskiem notikumiem - Tan 唐 dinastijas atjaunošanu pēc An Lušan 安祿山 sacelšanās.

Viņa iedvesmojās no 2 citu autoriem, kas rakstīja par šo tēmu un bija viņas tēva vecumā un daudz slavenāki par Cjindžao. Viņa ne tikai uzrakstīja garu dzejoli, kas atbilda šo autoru dzejoļu atskaņām, kuri tolaik bija slaveni, viņa arī ieņēma radikāli atšķirīgu nostāju.

Tā vietā, lai slavētu imperatora ģenerāļus, kuri apspieda sacelšanos, kā to darīja oriģinālais Tan dinastijas akmens stēlles uzraksts un citi Sun dinastijas perioda dzejoļi, viņa asi kritizē imperatoru un valdību, kuru neizdevušās politikas dēļ, Aņ Lušan deva izdevību vadīt sacelšanos.

Esot neapmierināta ar pirmo dzejoli, viņa sarakstīja vēl otru, kurā vēl asāk kritizē imperatoru un valdības darbu. Viņas drosmīgais tonis un jaunais skatījums lika dzjoļiem, no kuriem viņa iedvesmojās nobālēt viņas mākslas darbu priekšā. Daudzi cilvēki sāka runāt par viņas talantu, kā tik jauna meitene spēja uzrakstīt tādus dzejoļus.

Kad viņai bija astoņpadsmit, 1101. gadā Li Cjindžao apprecēja Džao Minčēn 赵明诚 (1081.– 1129. g.), ar kuru viņai bija kopīgas intereses mākslas kolekcinēšanā un dzejas rakstīšanā. Pēc laulībām Li Cjindžao dzīvi un dzeju var iedalīt divās daļās.

Sākumā viņa dzīvoja bezrūpīgu dzīvi. Lielākā daļa viņas lirisko dzejoļu aprakstīja vientulību un jaunas augstākās sabiedrības sievietes melnholiskās jūtas.

Li Cjindžao attīstīja jaunu un atšķirīgu *jian* 易安 lirisko dzejoļu stilu, kam raksturīga vienkārša valoda, smalks atturīgums, intensīvas aizraušanās un literāru tēlu sajaukums un skaisti melodiski ritmi. Viņas liriskos dzejoļus ir ļoti viegli deklamēt.

Viens no viņas slavenākajiem liriskajiem dzejoļiem šajā laika posmā ir “Dubultā devītnieka festivāls”, kas atbilst "Noreibis ziedu ēnā" 醉花陰 melodijai.

醉花阴·重阳

1. 薄雾浓云愁永昼，
瑞脑销金兽。
2. 佳节又重阳，玉枕
纱厨，半夜凉初透。
3. 东篱把酒黄昏后，
有暗香盈袖。
4. 莫道不销魂，帘卷
西风，人比黄花瘦。

Melodija: Noreibis ziedu ēnā
Dzejolis: Dubultā devītnieka festivāls

1. Plāna migliņa un biezi mākoņi ietin garo dienu melnoholijā. Kampara vīraks pārvēršas par pelniem zeltītā zvēra traukā.
2. Atkal brīvdienas, dubultā devītnieka festivāls. Caur izšūtiem spilveniem, caur plāniem plīvuriem, pusnanktī sāk ienāk vēsums.
3. Pēc krēslas pie austrumu sētas paceļot vīna kausu, smalks aromāts piepilda [viņas] drēbes.
4. Kurš gan neteiktu, viņai ir salauzta sirds? Rietumu vējam paceļot aizkarus, viņa ir trauzlāka kā dzeltenie ziedi.

Dzejolis Dubultā devītnieka festivāls

Dubultā devītnieka festivāls, kas pazīstams arī kā Čunjan 重阳 festivāls, notiek devītā mēneša devītajā dienā pēc lunārā kalendāra. Šos svētkus sauc arī par senioru svētkiem, un Ķīnā ir tradīcija šajā laikā apmeklēt savu senču kapus, lai parādītu viņiem cieņu, un dzert vīnu.

Li Cjindžao šajā dzejolī radīja vientulības un skumju sajūtu. Dzejoļa galvenā varonei ir salauzta sirds, viņa ilgojas pēc kāda. Dedzinot vīraku un paceļot vīna kausu viņa godina aizgājušos un iegrimst melanolijā.

Kad Dzjiņ valsts ieņēma Ziemeļu Sun dinastijas galvaspilsētu, Li Cjindžao devās uz dienvidiem, Naņdzjin pilsētu. Tur 1129. g. viņas vīrs saslimst un mirst. Viena viņa turpina ceļu uz Liņaņ, mūsdienu Handžou pilsētu, Dienvidu Sun dinastijas galvaspilsētu.

Par Li Cjindžao mūža nogali maz ir zināms, izņemot to, ka neklājās viegli. Daži vēsturnieki uzskata, ka pēc vīra nāves Li Cjindžao aprecējās otreiz ar kādu zema ranga militārpersonu. Viņš pret viņu izturējās slikti, un dažu mēnešu laikā viņa izšķīrās.

Dzīves grūtības un nelaimes krasi mainīja viņas dzejas rakstīšanas stilu. Atraitnes, bēgļa personīgā vientulība un bailes par savas valsts likteni kļuva par centrālajām tēmām viņas darbā. Viņas dzeja kļuva dziļa un kodolīga. Viņa arī turpināja darbu pie viņas un viņas vīra kopīgās grāmatas “Metāla un akmens priekšmentu pieraksti” jeb Dzjiņšilu 金石录.

Dzjinaņ pilsētā, Šandun provincē, atrodas dzejniecei Li Cjindžao piemiņas zāle.

Literatūras avoti

- **Chang , Kang-i Sun; Saussy, Haun; Kwong, Charles Yim-tze.** Women writers of traditional China : an anthology of poetry and criticism. Stenforda: Stanford University Press, 1999. 89.- 99. lpp.
- **Egan, Ronald; Shields, Anna.** The Works of Li Qingzhao. Berlīne: Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2019.
- **Wakefield, Tanu.** Li Qingzhao – famous poet. Followcn. Publicēts: 2018/06/15. <https://www.followcn.com/women/2018/06/15/li-qingzhao-famous-poet/> [Skatīts: 2020.05.25.]

Gu Taicjin 顾太清

- Dz. 1799. – 1877.g., Cjin din. 清 (1636.–1912. g.) laikā
- Viena no visu laiku slavenākajām Cjin din. dzejniecēm
- Slavena *ci* 词 dzejas un romāna “Sarkanā kambara sapņa ēnas” 红楼梦影 autore
- Viņas dzimtas vārds ir Sjiliņ 西林 un viņa ir bijusi mandžūru tautības
- Vārds Taicjin 太清, ar ko viņa ir plašāk pazīstama, patiesībā ir viņas vārds daoisma ticībā.
- Pazīstama arī kā Gu Čun un Sjiliņ Taicjin Čun

Nekas daudz nav zināms par Gu Taicjin dzīvi un ģimeni pirms viņas laulībām ar madžūru princi Jihui 奕会 (1799.-1838.g.), kļūstot par viņa konkubīni.

Iespējams, viņa esot Echang pēcinācēja (m. 1755), kas esot bijis Galma sekretāra Eertai (1680. - 1745.), kuru imperators Cjaņlun 乾隆帝 (1711.- 1799. g.) sodīja ar nāvi literatūras inkvizīcijas laikā, brāļa vai māsas dēls. Tā pat, nav arī zināms, kā Gu Taicjin ieguva uzvārdu Gu.

Pateicoties Taicjin dzejai un rakstiskām liecībām, ir zināms, ka viņas laulība ar princi Jihui esot bijusi laimīga, un viņiem esot bijušas daudz kopīgu interešu. Viņi intresējās par kultūru, mākslu, literatūru, daoisma un budisma filozofiju. Līdz savai nāvei, Jihui dāvāja Taicjin savu nedalītu uzmanību. Viņiem kopā piedzima trīs dēli un divas meitas. Pēc vīra nāves Taicjin vīra māte nezināmu iemeslu dēļ izslēdza viņu ar bērniem no ģimenes mājām.

Kopš šī brīža, Taicjin uzturēja savu ģimeni pārdodot savas rotas lietas un mākslas darbus, viņu atbalstīja arī viņas domubiedres. Taicjin kopā ar citām augšdzimušām sievietēm veidoja sieviešu literāru un domubiedru grupu, kuras vienu otru iedvesmoja un atbalstīja grūtos brīžos. Par vienu no labākajām draudzenēm un domubiedrēm kļuva dzejniece Šeņ Šaņbao 沈善宝 (1808. –1862.g.).

Taicjin ir autore šī 诗 dzejas kolekcijai “Debesu ceļojošā paviljona krājums” jeb *Tianjougedzji* 天游阁集, *ci* 词 dzejas krājumam Dunhaijuge jeb “Austrumķīnas jūras zvejnieku dzīvas” 东海渔歌 . Līdz mūsdienām ir saglabājušās aptuveni 1163 Taicjin rakstītu dzejoļu. Taicjin ir plaši atdzīta kā prasmīga *ci* dzejas autore, viņas sasniegumi tajā ir plaši pētīgi. Salīdzinājumā ar Taicjin rakstīto *ci* dzeju viņas šī dzeja nobāl, un akadēmiķi reti pievēršas tai.

Gu Taicjin ir romāna “Sarkanā kambara sapņa ēnas” jeb Hunloumenjin 红楼梦影 autore, kas ir turpinājums Ķīnas klasiskās literatūras darbam “Sarkanā kambara sapņi” jeb Hunloumen 红楼梦. “Sarkanā kambara sapņa ēnas” ir vienīgais saglabājies pirms 20. gs. rakstītais ķīniešu fantastiskās literatūras darbs, kura autore ir sieviete.

Šis darbs tika publicēts zem pseidonīma “Mākoņa plostā neoficiālais rakstnieks” jeb Junčaivaiši 云槎外史, un tikai 1980. gados akadēmiķi ir pierādījuši Gu Taicjin kā romāna “Sarkanā kambara sapņa ēnas” autori.

风光好·春日

1. 好风光， 渐天长。
2. 正月游蜂出蜜房， 为人忙。
3. 探春最是沿河好， 烟丝袅。
4. 谁把柔条染嫩黄， 大文章。

Melodija: Skaistā ainava Dzejolis: Pavasara diena

1. Ak, cik skaists laiks, tagad, kad dienas pamazām kļūst garākas!
2. Pirmais mēnesis, klejojošās bites lido ārā no bišu stropiem, un strādā prekš mums.
3. Vislabākā vieta, kur sajust pavarari, ir upes krastā, kur skaisti milgas pavedieni ceļas.
4. Kurš gan spēja nokrāsot šos graciozos zarus tik maigi dzeltenā krāsā? Tie veido lielisku kompozīciju!

Dzejolis Pavasara diena

Gu Taicjin dzejolī “Pavasara diena” 春日 attēlo pavasara atnākšanu. Dzejolis ir rakstīts un deklamējams pie melodijas “Skaistā ainava” 风光好. Tas rakstīts *ci* dzejas stilā. Dzejolim ir četras rindiņas un to veido 36 ķīnizīmes.

Ir iestājies pirmais mēnesis pēc lunārā kalendāra, dienas pamazām kļūst garākas, un visa dzīvā radība, ko dzejolī simbolizē bites, sāk mosties un strādāt.

Dzejniece rada brīnišķīgu gleznu pie upes krasta, kur pār ūdeni ceļas viegla migliņa un vītola maigie dzeltenie zari šūpojas vējā.

Gu Taicjin pavasarim ir veltījusi vairākus dzejoļus.

Literatūras avoti

- **Idema, W. L.; Grant, Beata.** The red brush : writing women of imperial China. Kembridža: Harvard University Press, 2004. 630.-652. lpp.
- **Geng, Changqin.** Mirror, dream and shadow: Gu Taiqing's life and writings. Doktora disertācija. University of Hawai'i at Mānoa. 2012.
- **Smith, Bonnie G.** The Oxford encyclopedia of women in world history. Oksforda: Oxford University Press, 2008. 417. lpp.

Akadēmiķes

Baņ Džao 班昭

- Dz. 49.- 120. g., Haņ 汉 din.
- Pazīstama arī kā Huibaņ 惠班 un “Godājamā madāma Cao” 曹大家
- Pirmā zināmā ķīniešu vēsturniece sievietē
- Visslavenākā Ķīniešu akadēmiķe sievietē
- Viņa pabeidza vēsturnieku - sava tēva un brāļa grāmatu “Haņ din. dokumenti” 汉书
- Viņa sarakstīja arī “Pamācības sievietēm” 女诫
- Viņa interesējās arī par matemātiku, astronomiju, rakstīja dzeju, komentārus un esejas, strādāja par pasniedzēju galmā
- Viņas vārdā uz Venēras ir nosaukts viens no krāteriem

Baņ Džao ir dzimusi Anlin pilsētā (mūsdienu Šaņsji province), bagātā un izglītotā augstmaņu ģimenē, kam bija ciešas saites ar imperiālo galmu. Viņas dzimtu Baņ var izsekot līdz pat Konfūcija 孔子 laikam (551.-479. g.p.m.ē.), Pavasara - Rudens periodam. Piektajā paaudzē viņas dzimta ieguva augstmaņu statusu.

Viņas tēvs Baņ Biao (3.-53.g.) bija populārs akadēmiķis, vēsturnieks un Vandu apgabala pārvaldnieks (mūsdienu Hubei provincē). Baņ Džao bija divi talantīgi vecāki brāļi - Baņ Gu (32.-92.g.), kas bija vēsturnieks un strādāja pie "Haņ din. Dokumentiem", un viņa dvīnubrālis Baņ Čao, kas, iespējams, bija pats labākais pierobežas armijas ģenerālis un pārvaldnieks Ķīnas vēsturē. Viņas tante Baņ Dzjieju bija Haņ din. imperatora Čen 汉成帝 konkubīne.

Bērnībā viņai vecāki un skolotāji mācīja tradicionālā konfuciānisma vērtības. Viņa izrādīja lielu aizrautību lasīšanai un vēlāk izcēlās gan ar prozas, gan eseju rakstīšanu.

14 gadu vecumā Baņ Džao apprecējās ar Cao Šišu, un kopš tā laika viņa ir zināma arī kā "Godājamā madama Cao" 曹大家. Viņa ļoti agri kļuva par atraitni un otreiz neaprecējās. Tā vietā viņa izvēlējās pievērsties akadēmiskai dzīvei un veltīt dzīvi kultūras un sabiedrības kritikai. Pēc vīra nāves, viņa ar dēlu dzīvoja pie sava brāļa Baņ Gu.

Kad 92. g. viņas brālim Baņ Gu tika izpildīts nāves sods par iesaistīšanos pils intrigās, imperators He 和帝 (v. 88.-106.g.) pavēlēja Baņ Džao pabeigt darbu pie “Haņ din. dokumenti” 汉书. Viņa sarakstīja vairākas nodaļas, ieskaitot “Astoņas tabulas” 八表 un “Traktātu par astronomiju” 天文志. “Haņ din. dokumenti” atstāja paliejošu iespaidu ne tikai par Ķīnas vēsturi un Haņ din., bet arī uz veidu kā vēsture tiek pierakstīta, kļūstot par paraugu biogrāfijas pierakstīšanas formātam *dzjidzuaņti* 纪传体.

Imperators He arī uzaicināja Baņ Džao strādāt galmā kā imperatores un galma dāmu skolotāju Dungaņ imperiālajā bibliotēkā, kur viņa turpināja strādāt arī pēc viņa nāves, imperatora atraitnes Den 鄧 valdīšanas laikā (v. 106. - 121. g.). Tādējādi viņai tika piešķirta pieeja visām bibliotēkā esošajām grāmatām un arhīviem mācību un rakstīšanas nolūkos. Viņa mācīja astronomiju, matemātiku, vēsturi, konfūcisma klasiku un tradicionālos sievietes tikumus. Baņ Džao bija arī skolotāja Haņ imperatora galmā. Imperatora atraitnes Den 鄧 konsultējās ar viņu arī par valsts lietām.

Kā zinātniece Baņ Džao pievērsusies daudziem komentēšanas un rediģēšanas projektiem Dungan imperiālajā bibliotēkā. Viņa ir komentējusi un rediģējusi “Izcilu sieviešu biogrāfijas” 列女傳. Viņa sarakstīja arī vairākus dzejoļus, esejas, elēģijas, instrukcijas utt.

Par viņas visslavenāko un vispretrunīgāk vērtēto darbu tiek uzskatīts sieviešu izglītības darbs “Pamācības sievietēm” 女誡 (ap 106. g.). Šai darbā Baņ Džao mudina sievietes apzināties savu vietu un lomu patriarhālā sabiedrībā, un jau pirmajās rindās min, ka meitenes piedzimšana nav salīdzināma ar zēna piedzimšanu, ka sievietei vienmēr būs jāpaļaujas uz vīrieti - sākumā tēvu, tad vīru un, visbeidzot, dēlu. Viņa uzsver sieviešu izglītības nozīmi, lai viņas varētu kalpot kā paraugs saviem bērniem un stiprināt ģimenes saites. Sākot ar Haņ din. Līdz pat Cjin din. 清代 viņas darbi kļuva par sieviešu izglītības standartu.

Kad Baņ Džao 120. g. nomira, imperatora atraitnes Den 鄧 sēroja par viņas nāvi.

Literatūras avoti

- **Dillon, Michael.** Encyclopedia of Chinese history. Ņujorka: Routledge, 2016. 35.- 36. lpp.
- **Radeska, Tijana.** Ban Zhao was the first known female Chinese historian. Publicēts: 2016/10/29. The Vintage News.
<https://www.thevintagenews.com/2016/10/29/ban-zhao-was-the-first-known-female-chinese-historian/> [Skatīts: 2020/05/ 29]
- **Smith, Bonnie G.** The Oxford encyclopedia of women in world history. Oksforda: Oxford University Press, 2008. 203.- 204. lpp.
- **Yuen Ting Lee.** Ban Zhao: Scholar of Han Dynasty China. World History Connected. <https://worldhistoryconnected.press.uiillinois.edu/9.1/lee.html> [Skatīts: 2020/05/ 29]

Vu Dzjaņsjun 吴健雄

- Pazīstama arī kā Chien-Shiung Wu
- Zinātniece, sabiedrības darbiniece
- Darbības joma: Fizika, kodolfizika
- Dzimusi: 1912. gada 31. maijā Džjansu provincē (Ķīna)
- Mirusi: 1997. gada 16. feb. Ņujorkā (ASV)
- Saukta arī par “Ķīniešu Madame Kirī”
- Galvenie sasniegumi: Manhetenas projekts. Paritātes pārkāpums. *Beta* daļiņu sabrukšana.

Vu Dzjaņsjun ir dzimusi 1912. gadā Ķīnā, Džjansu provincē, un jau no mazotnes ieguva labu izglītību. Viņas tēvs ticēja sieviešu izglītībai, un Vu Dzjaņsjun apmeklēja sava tēva izveidoto “Ming De skolu” meitenēm.

Viņa ir absolvējusi Nacionālo Centrālo Universitāti Naņdzjinā, kas mūsdienās saucas Naņdzjin Universitāte. Sākotnēji Vu Dzjaņsjun studēja matemātiku, bet pēc tam pievērsās fizikai.

1936. gadā augustā Vu Dzjaņsjun devās uz Ameriku, lai uzsāktu savas maģistra un, vēlāk, doktora studijas Bērklijas Universitātē. Tā bija pēdējā reize, kad viņa redzēja savu ģimeni, jo Ķīnā Vu Dzjaņsjun vairs neatgriezās.

Vu Dzjaņsjun piedalījās “Manhetenas projektā”, kur viņa palīdzēja attīstīt urāna sadalīšanas procesu urāna-235 un urāna-238 izotopos ar gāzu difūzijas palīdzību.

Viņa ir plaši pazīstama ar savā vārdā nosaukto “Vu eksperimentu”, kas pierāda paritātes pārkāpumu. Tieši šis atklājums iedvesmoja viņas kolēģu, Tsung-Dao Lee un Chen-Ning Yang, tālākus pētījumus, par ko viņi 1957. gadā ieguva Nobela balvu fizikā.

Arī Vu Dzjaņsjun ir saņēmusi vairākas prēstižas blavas zinātnē, piemēram, Nacionālo (Amerikas) zinātnes medaļu (1975. g.), Wolf balvu Fizikā (1978. g.), Kolumbijas Universitātes Pupina medaļu (1991. g.).

1965. gadā Vu Dzjaņsjun izdeva grāmatu “Beta Decay”, kur apraksta savus pētījumus par *Beta* daļiņu sabrukšanu.

Vu Dzjaņsjun ir uzņemta vairākās prestižās zinātnieku organizācijās, piemēram, Amerikas Nacionālajā zinātņu akadēmijā (1958. g.), Edinburgas Karaliskajā biedrībā (1969. g.), Amerikas Mākslas un Zinātnes akadēmijā (1972. g.), bet 1973. gadā viņa kļuva par pirmo sievieti, kas vadīja Amerikas fizikas biedrību.

Savas dzīves laikā Vu Dzjaņsjun ir aizrāvusies arī ar dažādām politiski sociālām aktivitātēm - 1964. gadā viņa uzstājās pret dzimumu diskrimināciju Masačūsetsas Tehnoloģiju institūta simpozijā, kā arī protestēja pret represijām Ķīnā, kas notika pēc 1989. gada Tiaņanmeņ laukuma slaktiņa.

Vu Dzjaņsjun ir pirmā dzīvā zinātniece, kurai par godu ir nosaukts asteroīds.

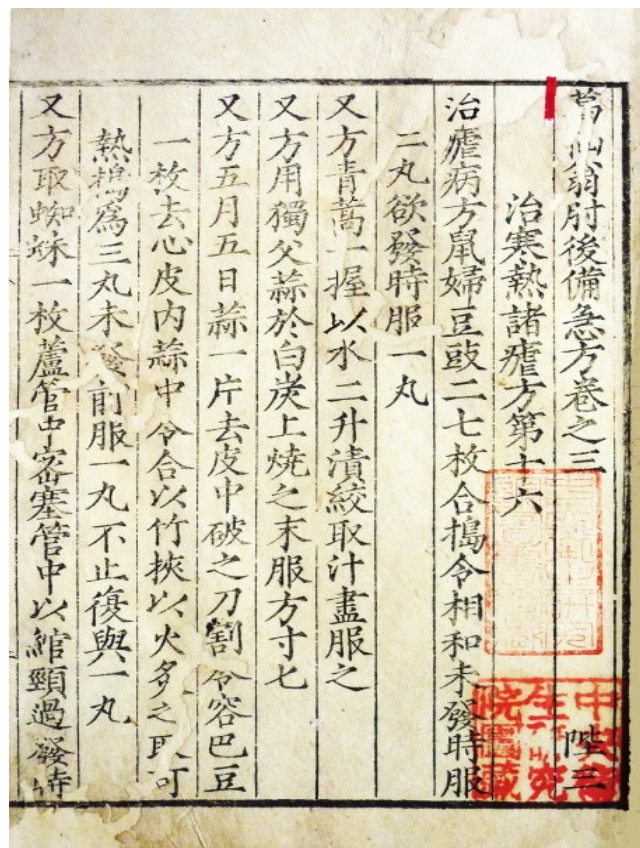
Literatūras avoti

- **Tsjeng, Zing.** Forgotten women in science: Chien-Shiung Wu. “*Cosmos*” science magazine. Publicēts: 2018/03/15. <https://cosmosmagazine.com/physics/forgotten-women-in-science-chien-shiung-wu> [skatīts:2019.11.03]
- C250 Celebrates Columbians Ahead of Their Time: Chien-Shiung Wu. Columbia University.
http://c250.columbia.edu/c250_celebrates/remarkable_columbians/chien-shiung_wu.html [skatīts:2019.11.03]
- Chien-Shiung Wu. the Atomic Heritage Foundation.
<http://www.atomicheritage.org/profile/chien-shiung-wu> [skatīts:2019.11.03]

Tu JouJou 屠呦呦

- Dzimusi: 1930. gada 30. decembrī Ninbo (Ķīna)
- Zinātniece
- Darbības joma: farmācijas ķīmija un malarioloģija
- 2015. gadā ieguva Nobela prēmiju fizioloģijā un medicīnā
- Galvenie sasniegumi: atklāja zāles pret malāriju
- Absolvējusi Pekinas Universitāti
- Kopš 1965. gada Tu Joujou strādā Ķīniešu tradicionālās medicīnas Ķīnas akadēmijā, kur tagad viņa ir galvenā zinātniece.

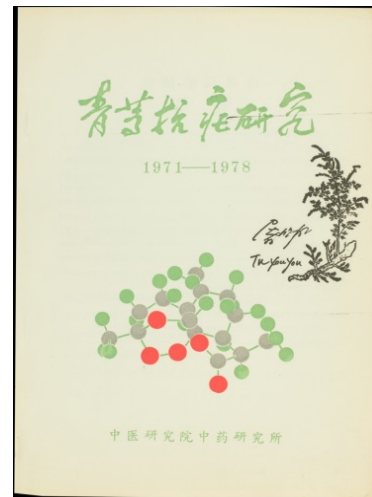

Daudzas nopietnas infekcijas slimības izraisa kukaiņu izplatītie parazīti. Malāriju izraisa vienas šūnas parazīts, kas izraisa smagu drudzi. 1970. gados Tu Joujou kopā ar savu komandu pārskatīja senos medicīnas tekstus, lai saprastu tradicionālos ķīniešu veidus, kā cīnīties pret malāriju.

Uz to brīdi vairāk nekā 240 000 zāļu savienojumu jau bija pārbaudīti lietošanai kā potenciālajās pretmalārijas zāles, un neviena no tām nedarbojās. Visbeidzot, Ge Hun 葛洪 darbā „Rokasgrāmata ar receptēm ārkārtas gadījumiem” 肘后救卒方 komanda atrada atsauci uz saldo vērmeli, kas Ķīnā bija izmantota aptuveni 400 g. p.m.ē., lai ārstētu “neregulārus drudžus”, kas ir malārijas simptoms.

1970. gados pēc tradicionālo augu izcelsmes zāļu pētījumiem Tu Joujou izdevās izdalīt vielu – artemisinīnu, kas nomāc malārijas parazītu. Zāles, kuru pamatā ir artemisinīns, ir palīdzējušas miljoniem cilvēku visā pasaulē. Tu Joujou to paveica nebūdama ārsts un bez medicīnas grāda.

Literatūras avoti

- Tu Youyou – Biographical. Nobel Media AB 2020.
<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2015/tu/biographical/> [skatīts: 2020.01.15.]
- Tu Youyou: Nobel Prize in Physiology or Medicine in 2015. NobelPrize.org.
<https://www.nobelprize.org/womenwhochangedscience/stories/tu-youyou> [skatīts: 2020.01.15.]
- Tu Youyou – Facts. NobelPrize.org. Nobel Media AB 2020.
<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2015/tu/facts/> [skatīts: 2020.01.15.]

Paldies!